

Ім'я користувача:
Полтавський інститут економіки і права Полтавськи...

ID перевірки:
1016254677

Дата перевірки:
16.05.2024 03:17:32 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
16.05.2024 08:50:13 EEST

ID користувача:
100011299

Назва документа: Кузьменко_Перевірка

Кількість сторінок: 51 Кількість слів: 10473 Кількість символів: 84861 Розмір файлу: 714.50 KB ID файлу: 1016041389

23.1% Схожість

Найбільша схожість: 2.64% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1010999907)

19.1% Джерела з Інтернету

938

Сторінка 53

9.11% Джерела з Бібліотеки

40

Сторінка 61

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

3

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Студента:

Кузьменка Вячеслава Сергійовича

ЗМІСТ

	СТ.
Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Поняття та зміст активів підприємства.....	8
1.2. Методика оцінки формування та рівня ефективності використання активів.....	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	33
2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства.....	33
2.2. Формування та оптимізація активів підприємства	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	51
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі управління оборотними активами має велике значення для компаній, що працюють у нестабільному ринковому середовищі. Ефективне та дієве управління цією частиною суб'єктів господарювання є невід'ємною умовою забезпечення належного рівня платоспроможності, кредитоспроможності, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Проблеми, що супроводжують реалізацію процесу управління оборотними коштами, належать до найбільш актуальних для більшості вітчизняних підприємств, необхідною складовою успішного функціонування яких є оптимізація їх складу та структури для забезпечення безперервності виробництва, ритмічності реалізації продукції та максимальний прибуток.

Традиційно в економічній літературі для процесу оптимізації складу та структури оборотних активів використовуються такі методи як метод техніко-економічних розрахунків; економіко-статистичні методи, евристичні методи чи експертні оцінки, економіко-математичні методи. Слід зазначити, що оптимізація структури оборотних активів насамперед передбачає визначення мінімального обсягу оборотних активів та ефективного співвідношення їх складових, які б забезпечували досягнення належного рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

Для провадження економічної діяльності кожне підприємство повинно мати певне майно, що належить йому на правах власності або володіння. Все майно, що належить підприємству і відбите з його балансі, називається активами підприємства. Загалом, активи — це ресурси, які контролює підприємство в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання майбутніх економічних вигод. Це будинки, машини та обладнання, товарно-матеріальні запаси, банківські депозити, цінні папери, боргові зобов'язання інших підприємств, а також інтелектуальна продукція та спеціальні права на використання ресурсів. Характеризуючи активи як об'єкт управління, слід зазначити особливості їх окремих компонентів. Зокрема, необоротні активи є менш мобільною частиною майна підприємства. У процесі формування та управління необоротними активами необхідно враховувати їх переваги та недоліки в порівнянні з оборотними активами. До них відносяться: менший ризик інфляційного знецінення та можливе збільшення ринкових цін на нерухомість швидшими темпами між рівнями інфляції; менший ризик втрат у процесі господарської діяльності; можливість отримання стабільного прибутку у несприятливих економічних умовах у вигляді орендних та лізингових платежів; можливість інтенсивнішого використання у періоди поліпшення ринкових умов.

До недоліків належать: можливість морального старіння внаслідок швидкої зміни обладнання та технологій; низький рівень маневреності; неможливість швидкої зміни структури вкладених коштів; низький рівень ліквідності та нездатність забезпечити потік платежів при погіршенні платоспроможності підприємства. При управлінні оборотними активами слід враховувати їх переваги та недоліки порівняно із необоротними активами. До основних переваг належать такі: більш висока ліквідність; знаходження частини оборотних коштів через готові платіжні кошти; можливість швидкої реструктуризації оборотних активів; можливі втрати внаслідок природних втрат товарно-матеріальних запасів; можливість збільшення швидкості звернення з допомогою оптимального управління.

Успішне функціонування підприємств у ринкових умовах багато в чому залежить від забезпеченості та раціонального використання необоротних та оборотних активів. Тому дослідження організації активів має першорядне значення, а сам основний та оборотний капітал потребує ефективного управління.

Необоротні активи були і залишаються одночасно інструментом та предметом праці. Вони беруть безпосередню участь у виробництві продукції. Ткацькі та металообробні верстати, будинки, засоби транспорту – всі ці речі, вкрай необхідні суспільству, є основними засобами. Без них неможливі виробництво та споживання, життя та побут людства без існування всього того, що називається основними фондами, були б вкрай незручні.

Стан дослідженості проблеми. Науково-теоретичні засади процесів формування і використання необоротних і оборотних активів суб'єктів господарювання виступають предметом наукових пошуків багатьох як вітчизняних. Проблеми управління оборотними активами підприємства, оптимізації їх складу та структури досліджувалися вітчизняними та зарубіжними фахівцями, такими як О. Кірдіна, В. Гросул, А. Поддєрьогін, В. Мартиненко, В. Шепелевич, Ю. Швець та ін. Незважаючи на досить ретельні дослідження в цій галузі, питання управління оборотними активами щодо оптимізації їх складу та структури вимагають постійного контролю та адаптації до вимог змінного внутрішнього і зовнішнього середовища.

Мета і завдання дослідження. Метою виконання роботи є дослідження процесу формування, оцінка складу і функціонального стану та пошук перспективних напрямів підвищення ефективності використання активів підприємства в розрізі основних їх груп, як в цілому на сільськогосподарських підприємствах, так і на конкретному підприємстві за реальних умов господарювання.

Втілення означеної мети вимагає розв'язання ряду наукових завдань:

- узагальнення теоретичних підходів до трактування економічної сутності активів підприємств;

- дослідження теоретичних аспектів розвитку джерел та способів формування необоротних та оборотних активів;
- систематизація теоретико-методичного забезпечення оцінки рівня ефективності використання активів;
- аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства для визначення його можливостей щодо фінансування процесів формування активів;
- аналітична оцінка наявності та досягнутого рівня ефективності використання активів в умовах конкретного підприємства;
- обґрунтування перспектив автоматизації процесів аналітичної оцінки оборотних активів для прийняття ефективних управлінських рішень;
- розробка перспективних напрямків вдосконалення процесів формування, управління та підвищення ефективності використання оборотних активів в умовах сільськогосподарського виробництва тощо.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єкт дослідження - фінансовий механізм формування та використання активів підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні основи і практичні аспекти формування, управління та підвищення ефективності використання необоротних та оборотних активів в умовах господарської діяльності аграрних підприємств.

Методи дослідження. Теоретична і методологічна основи дослідження ґрунтуються на використанні основних положень економічної й фінансової теорії, розробок науково-дослідних установ, вітчизняних та зарубіжних вчених із питань оптимізації механізмів формування та підвищення рівня ефективності використання активів підприємства, а також діючі нині законодавчі та нормативні акти. Дослідження в роботі проводилося згідно з методологією системного підходу до вивчення економічних процесів і явищ. У роботі використані наступні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний (уточнення сутності активів та підходів до їх класифікації); узагальнення (вивчення особливостей оцінки ефективності необоротних та оборотних активів); розрахунково-конструктивний (оцінка функціонального стану та

структури активів підприємства); порівняння (співставлення розмірів окремих видів активів у розрізі років); графічний (побудова діаграм); факторний аналіз (дослідження впливу факторів на зміну рівня ефективності використання оборотних активів аграрних підприємств).

Інформаційна база. Теоретичну базу роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці класиків світової економічної і фінансової думки, теоретичні висновки, узагальнення і розробки сучасних зарубіжних та вітчизняних учених-економістів, провідних фахівців з питань формування і використання активів, що містяться у монографічній, спеціальній, періодичній літературі, матеріалах наукових та науково - практичних конференцій, а також власні дослідження та спостереження.

Базою для виконання роботи виступало товариство з обмеженою відповідальністю „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” м. Пиратин Полтавської області, зокрема матеріали, що включають фінансову, статистичну та бухгалтерську звітність підприємства.

З метою полегшення розрахунків та отримання якісних розрахункових даних використані сучасні інформаційні технології.

Наукова новизна одержаних результатів. В роботі одержано ряд результатів теоретичного та практичного характеру, яким притаманні елементи наукової новизни, зокрема:

- набули подальшого розвитку дослідження щодо оптимізації впливу факторів для вибору оптимальної моделі фінансування формування необоротних активів підприємства;
- впорядковано етапи управління оборотними активами в найбільш прийнятній для підприємствам галузі сільського господарства формі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та наданні рекомендацій щодо удосконалення фінансового механізму формування та підвищення ефективності використання необоротних та оборотних активів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження

доповідалися й одержали позитивну оцінку на V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу» (м. Полтава, 2023 р.) та VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний потенціалі та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу» (м. Полтава, 2024 р.).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 62 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Поняття та зміст активів підприємства

Обсяг активів підприємства залежить від кількості коштів, якими вона володіє. Структура забезпеченості активів джерелами формування безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства. Оптимально розвинені активи завдяки певній структурі фінансових ресурсів дозволяють підприємству безперервно здійснювати свою діяльність, підтримувати свою платоспроможність на достатньому рівні, а також мати певний резерв коштів для швидкого реагування у непередбачених ситуаціях, коли виникне потреба виплатити свої борги.

Згідно з правилами національного бухгалтерського обліку, активи — це ресурси, які контролює підприємство в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання майбутніх економічних вигод. Активи підприємства - це підконтрольні йому економічні ресурси, сформовані з вкладеного в них капіталу, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю та здатністю приносити дохід, постійний оборот яких у процесі використання пов'язаний з фактором часу, ризику та ліквідності.

Таким чином, активи підприємства можна охарактеризувати як ресурси, утворені вкладеним у них капіталом, контрольованим підприємством в результаті минулих подій, що характеризуються детермінованою вартістю,

продуктивністю та здатністю приносити дохід, постійний оборот яких у процес використання пов'язаний з фактором часу, ризику та ліквідності та призведе до отримання економічної вигоди у майбутньому. Джерелами формування активів підприємства є фінансові ресурси, які можна визначити як сукупність грошових коштів (як в акціонерній, так і позаакційній формах), які підприємство змогло сконцентрувати у своєму розпорядженні в певний момент для здійснення діяльності. Його статутну діяльність шляхом інвестування цих коштів у активи підприємства для забезпечення розширеного відтворення та виконання фінансових зобов'язань. Основними критеріями ефективності формування активів є фінансова стійкість та ліквідність підприємства. Фінансова стійкість – це стан фінансових ресурсів, у якому підприємство, вільно маневруючи коштами, здатне з допомогою їхнього ефективного використання забезпечити безперервний процес виробничої та торгової діяльності, і навіть видатки його розширення і оновлення.

Наявність у підприємства власного оборотного капіталу є дотриманням невеликої умови фінансової устойчивості. Існує чотири типи фінансової стійкості: абсолютна стабільність – достатньо власного оборотного капіталу для забезпечення резервів. Платоспроможність підприємства гарантована; нормальна стабільність - задля забезпечення резервів крім власних оборотних коштів залучаються довгострокові кредити та позики. Платоспроможність підприємства гарантована; нестабільний фінансове становище - задля забезпечення резервів крім власних оборотних засобів і довгострокових кредитів і авансів залучаються короткострокові кредити та авансів. Платоспроможність підприємства порушена, але можна відновити; кризовий фінансове становище – бракує джерел формування для забезпечення резервів. Компанії загрожує банкрутство.

Практично у всіх джерелах поняття "майно" ототожнюється з поняттям "активи". Актив балансу містить дані про розподіл наявного у підприємства капіталу, про внески його конкретних активів та матеріальних цінностей, про

витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції та на інші вільні кошти. Розміщення коштів підприємства відіграє дуже важливу роль у фінансовій діяльності та підвищенні її ефективності, тому в процесі аналізу активів підприємства насамперед необхідно вивчити зміни у їхньому складі та структурі та оцінити їх.

Активи мають бути визнані та відображені в балансі у грошовому вираженні з використанням певної основи оцінки, а саме:

1. Історична вартість. Активи відображаються за сумою сплачених коштів або їх еквівалентів або за справедливою вартістю винагороди, наданої за їхнє придбання на момент придбання.

2. Поточна ціна. Активи відображаються в сумі грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б виплачена, якби той самий чи еквівалентний актив було придбано в даний момент.

3. Вартість реалізації. Актив відображається за сумою коштів або їх еквівалентів, які в даний час можуть бути отримані шляхом продажу активу в ході звичайного продажу.

4. Реальна цінність. Активи відображаються за поточною дисконтованою вартістю майбутніх чистих грошових потоків, які, як очікується, генеруватиме об'єкт у ході звичайної діяльності [14].

Активи - це економічні ресурси підприємства у вигляді загальної вартості майна, які використовуються в підприємницькій діяльності для отримання прибутку. Види діяльності поділяються за багатьма класифікаційними критеріями (рис. 1.1).

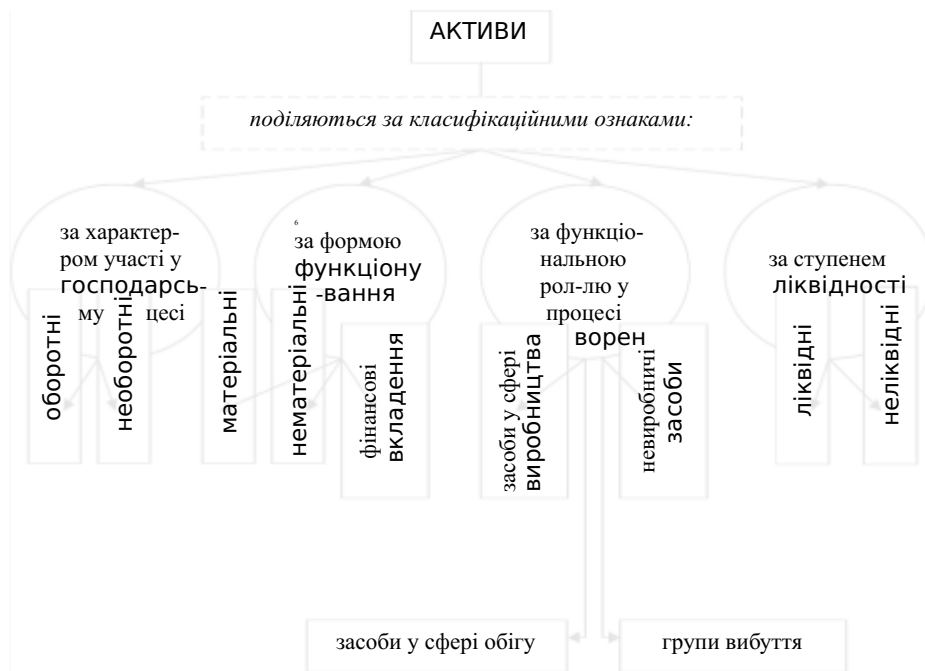

Рис. 1.1. Класифікація активів підприємства

Не підлягає сумніву, що активи, які по-різному беруть участь у бізнес-процесі та мають різну швидкість обігу, мають оцінюватись по-різному. Тому з метою фінансової звітності активи поділяються на довгострокові та оборотні.

Поділ активів на основні та оборотні увійшов у практику господарського обліку через судову сферу наприкінці 19 — на початку 20 ст. Вперше ці терміни з'явилися, без сумніву, в Англії, в судових протоколах, потрапивши туди з тогочасної економічної літератури. Пізніше у кількох судових справах також розглядалися методи оцінки основних (необоротних) та оборотних активів. Слід також зазначити, що однією з основних переваг, які спонукали економістів і бухгалтерів того часу розділити активи на основні та оборотні, була можливість на цій підставі оцінити ліквідність суб'єкта господарювання [21].

В економічній теорії замість терміна «необоротні активи» використовується категорія «основний капітал», оскільки поняття активу

взагалі не використовується. Під основним капіталом розуміється частина продуктивного капіталу у вигляді засобів праці, що функціонують у виробничому процесі протягом багатьох циклів, які частково в міру зношування передають свою вартість новоствореному продукту, відтворюючи себе через кілька виробничих циклів. бі]. Дане визначення неправильне, оскільки відповідає сучасним економічним реаліям у зв'язку з тим, що враховуються лише матеріальні економічні ресурси як основних фондів. Нематеріальні ресурси, а також довгострокові фінансові вкладення також слід враховувати у цій категорії.

Однак варто зазначити, що в економіці та праві те, що визначається як капітал, у бухгалтерському обліку називається активами. Згідно з П(С)БОІ 2 «Баланс», під активами розуміються ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Тобто будь-який необоротний актив, який не приносить вигоди, не може вважатися активом. У визначенні основного капіталу такого уточнення немає. З іншого боку, слід зазначити, деякі учені, зокрема Л.В. Городянська, зазначають, що розподіл активів на оборотні та необоротні, а також обліковий був запозичений із судової сфери наприкінці ХІХ століття [20].

Першим, хто ввів поняття про розподіл капіталу на основний і конвертований незалежно від сфери його промислового використання, а також показав різницю у співвідношенні цих частин залежно від галузі економіки, був Адам Сміт. Він розглядав основний капітал як частину капіталу, що не вступає в обіг та приносить прибуток у сфері виробництва.

Оборотний капітал розглядався як частина, яка бере участь в обороті та приносить прибуток у сфері обігу. Так, на його думку, до основного капіталу належали машини та знаряддя, які не змінювали власника, будівлі, земля та витрати на її поліпшення і т.д.

Інший видний представник класичної школи економіки Давид Рікардо, на думку А. Ковальової, зазначав, що в залежності від того, наскільки швидко

зношується капітал і як часто він вимагає відтворення, його слід віднести або до оборотного, або до основного [27].

Завдяки послідовникам класичної економічної школи, особливо Карлу Марксу, які були прихильниками теорії праці та вартості, поняття теорії капіталу було поглиблено новою класифікацією на постійний та змінний, де він визначив, що постійний капітал передає свої вартість створеного ним продукту частинами, а змінного капіталу - цілком, тобто. відшкодування після кожного циклу. Подальша еволюція наукових досліджень про економіку призвела до появи економічної категорії «необоротні активи».

Згідно з П(С)БО 2 «Баланс», до необоротних активів відносяться всі активи, які не є оборотними. Це визначення складно зрозуміти, оскільки використання визначення оборотних активів неможливо виявити конкретні особливості, властиві внеоборотным активам.

Зважаючи на наведені визначення, ми вважаємо, що найбільш прийнятною на сьогоднішній день є концепція необоротних активів, як матеріальних та нематеріальних ресурсів, що належать організації та забезпечують її функціонування, термін корисного використання яких очікується понад рік.

Не менш важливим питанням є визначення критеріїв класифікації розподілу необоротних активів. Таким чином, значна частина економістів класифікують необоротні активи в більшості випадків за ознаками відображення статті балансу суб'єктів господарювання.

Необоротні активи відображаються у балансі за такими статтями:

- нематеріальні активи - вартість права користування природними ресурсами, промислові зразки, знаки товарів та послуг, місце на товарній та фондовій біржі, вартість програмного забезпечення для ЕОМ, промислової та інтелектуальної власності, ноу-хау, гудвілу, прав. використовувати будинки, будівлі, вклади у статутний капітал, а також придбані у процесі діяльності підприємства вартість прав на здійснення окремих видів діяльності та оренду будівель (будівель, житлових приміщень);

- незавершене будівництво - вартість незавершеного будівництва (включаючи монтаж обладнання), що здійснюється для потреб підприємства, а також авансові платежі для фінансування такого будівництва;

- основні засоби - вартість власних та отриманих у фінансову оренду об'єктів та переданих в оренду цілісних майнових комплексів, що входять до складу основних засобів згідно з відповідними положеннями (стандартами). У цій статті також зазначено вартість інших необоротних матеріальних активів;

- довгострокові фінансові вкладення – фінансові вкладення терміном понад рік, і навіть всі інвестиції, які можна вільно реалізовані у час. У цій статті визначено фінансові вкладення, які відповідно до відповідних положень (стандартів) враховуються методом пайової участі;

- довгострокова дебіторська заборгованість, у тому числі борги фізичних та юридичних осіб, що не виникають у ході звичайного операційного циклу та підлягають погашенню після закінчення 12 місяців з дати складання балансу;

- відстрочені податкові активи – сума, оподатковувана прибуток.

відшкодування у наступних періодах тимчасових різниць між бухгалтерською та податковою базами оцінки;

- інші необоротні активи – зазначені суми необоротних активів, які не можуть бути включені до зазначених статей розділу «Необоротні активи» [33].

Кожен із існуючих видів необоротних активів має своє трактування залежно від економічної вигоди, яку вони приносять своїм власникам чи користувачам (табл. 1.1і).

Таблиця 1.1

Склад необоротних активів підприємства і їх зміст

Елемент	Поняття і можливі економічні вигоди
необоротних активів	
Нематеріальні активи	Об'єкти промислової та інтелектуальної власності без фізичної субстанції, які необхідні для здійснення господарської діяльності
Незавершені будівництва	Об'єкти матеріальних і нематеріальних необоротних активів, які не введені в експлуатацію

(інвестиції)	
Основні засоби	Сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу які у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері
Довгострокові фінансові інвестиції	Активи, які передані підприємством іншим суб'єктам господарювання з метою збільшення прибутку за рахунок відсотків, дивідендів тощо, зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора
Довгострокова дебіторська заборгованість	Заборгованість підприємству фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати її нарахування
Інші необоротні активи	Необоротні активи від розстрочки зобов'язань перед підприємством

Визначившись з тим, чи є той чи інший об'єкт необоротним активом, переходимо до складу необоротних активів.

До необоротних активів належать: земельні ділянки, капітальні витрати на благоустрій земель, будинки, споруди, передавальні пристрої, робочі силові машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, їдальня, кухонне та побутове обладнання, комп'ютерне обладнання, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, музейні цінності - експонати зоопарків, виставок, бібліотечних колекцій, рибальські снасті, спеціальні інструменти та спеціальні пристосування, білизна, постільні речі, одяг та взуття, тимчасові нетитульні споруди, природні ресурси, інвентарна тара, матеріали тривалого, на наукові дослідження, авторські та суміжні права, права на використання природних ресурсів, майно, промислову власність, інші матеріальні та нематеріальні активи тривалого використання [47].

Таким чином, термін корисного використання є основним визначальним критерієм віднесення матеріальних та нематеріальних ресурсів до необоротних активів. Більшість установ самостійно визначають термін корисного

використання необоротних активів. Це відбувається, як правило, у момент їх придбання (зарахування на баланс) та надалі не переглядається.

Термін корисного використання визначається комісією, що створюється за наказом керівника, з урахуванням технічних характеристик об'єкта, зазначених у його паспорті, практики використання аналогічних об'єктів, передбачуваної інтенсивності експлуатації об'єкта у цій установі та інших факторів.

Загалом усі необоротні активи поділяються на три групи:

- основні засоби.
- Інші необоротні матеріальні активи.
- нематеріальні активи.

Необоротні активи, що входять до кожної з трьох груп, дуже різноманітні за своїм призначенням, способом використання, терміном служби і т. д. Це вимагає наступної, ще детальнішої класифікації (угруповання). Розподіл основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів на підгрупи здійснено у повній відповідності до Плану рахунків.

При зміні матеріально відповідальної особи та у випадках, передбачених чинним законодавством України (стихійне лихо, розкрадання тощо), на думку Р. Славюка, інвентаризація необоротних активів на зберіганні проводиться відповідно до Інструкції. для інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, інвентарно-матеріальних цінностей, коштів та документів, розрахунків та інших статей балансу. За результатами інвентаризації складається акт приймання-передачі, який затверджується керівником установи [49].

Дата попередньої інвентаризації необоротних активів - дата (будь-який день місяця), на яку проводиться інвентаризація необоротних активів з метою складання їх основного переліку для експертної оцінки з метою складання трансфертного балансу. Попередня інвентаризація оцінки, проведена до дати оцінки;

Необоротні активи можуть бути класифіковані за іншими критеріями, що використовуються у фінансовому менеджменті та економічному аналізі для виявлення невикористаних виробничих потужностей підприємства.

Для більш поглибленої класифікації необоротних активів пропонується використовувати їхню класифікацію з використанням наступних кваліфікаційних критеріїв:

- за джерелами фінансування - можна виділити необоротні активи, що фінансуються з власних джерел, позикових джерел, залучених джерел (випусків акцій) та змішаних джерел;

- за належністю до виробничої діяльності їх можна поділити на виробничі необоротні активи (що використовуються у виробничій діяльності) і невиробничі внеоборотные активи.

Така поглиблена класифікація необоротних активів дозволить акціонерам та іншим користувачам постійно мати інформацію про їх стан та необхідність оновлення, а також корисна при ухваленні рішення про переоцінку необоротних активів. Крім того, це дозволить вести облік необоротних активів з більш високим ступенем деталізації, а також зручно для практичного використання.

З наведеного складу необоротних активів за усередненими даними більше двох третин належить основним засобам, які на погляд О. Романенка – це, в першу чергу, сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва в незмінній натуральній формі протягом тривалого часу і переносять свою вартість на новостворений продукт частково, у міру зношування [44].

Таким чином, речовим змістом основних засобів є засоби праці, що запроваджені у виробничий процес. Засоби праці, що знаходяться в стадії встановлення, монтажу та незакінченого будівництва, це не діючі (потенціальні) основні засоби, оскільки вони не є засоби впливу на предмет праці, а навпаки, в цьому разі самі є предметом праці.

Основні засоби створюють матеріально - технічну базу підприємства, визначають його виробничу потужність, рівень технічної відповідності виробництва вимогам, які висуває ринкове середовище до якості й надійності продукції. Через певні проміжки часу, вимоги попиту, за наявності ідей конструкцій, а також фінансових можливостей, здійснюється модернізація

устаткування, що призводить до інтенсивного використання основних фондів, підвищення конкурентоспроможності й економічної ефективності виробництва.

Одночасно, як вважає А. Таркуцяк основні засоби цілком і неодноразово вступають у виробничий процес, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, але лише частково споживаються в кожному циклі виробництва і беруть участь у створенні готової продукції підприємства. Це вирішальна ознака, яка характеризує основні засоби як економічну категорію [50].

Зазвичай сукупність засобів праці вони є вирішальним фактором процесу виробництва, а їхній натурально – речовий склад визначає характер матеріально – технічної бази підприємства. Схематично визначення основних засобів сформулювало на рис 1.2.

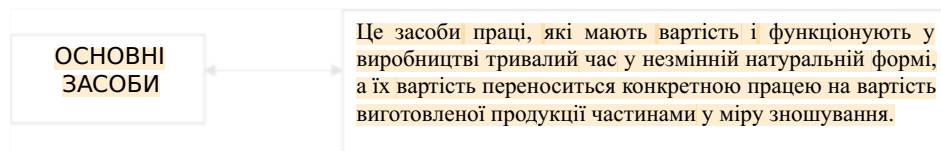

Рис. 1.2. Економічний зміст категорії „Основні засоби”

Питома вага основних засобів становить близько 60% національного багатства країни, визначає особливості матеріально-технічної бази виробничої сфери, яка має удосконалюватись в оптимальній ефективності праці.

Основні засоби, з одного боку, в натуральній формі є конкретними засобами праці, а з іншого мають вартість. У зв'язку з цим облік та планування їх відтворення здійснюється в натуральних показниках та вартісному виразі. Натуральні показники використовуються для характеристики технічного стану засобів праці, розрахунків виробничих потужностей та визначення рівня їх використання, розробки балансу устаткування та інше.

Матеріальною основою виробництва є виробничі фонди у вигляді засобів і предметів праці. В процесі функціонування вони по-різному переносять свою вартість на вартість готового продукту.

Як вважає Л. М. Бабич, оборотні виробничі фонди обслуговують сферу виробництва, споживаються в одному виробничому циклі та їх вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. Вони представляють собою мінімально необхідні для виконання виробничої програми запаси сировини, основних матеріалів, покупних напівфабрикатів, допоміжних матеріалів, палива, запасних частин для ремонту, малоцінних і швидкозношуваних предметів, а також незавершеного виробництва [5].

Фонди обігу, хоча і не беруть участі безпосередньо у виробничому процесі, але є необхідним елементом для забезпечення єдності виробництва і обігу. Сфера їх функціонування створює передумови для виділення їх в самостійне поняття „фонди обігу”.

Фонди обігу складаються із запасів готової продукції на складі підприємства; товарів відвантажених покупцями; залишку грошових коштів на рахунку в банку і касі підприємства.

Оборотні активи постійно знаходяться в процесі обігу і проходять три стадії: виробничих запасів, готової продукції та грошових коштів. Цей процес називають оборотом оборотних активів, а сукупність всіх стадій є циклом обігу. Розмір оборотних активів у господарстві визначається їх вартістю в грошовому або обсягом в натуральних показниках. Розмір та структура оборотних засобів, як і основних, визначається спеціалізацією господарства, економічними та природними умовами. У зв'язку із сезонністю виробництва потреба господарств в оборотних засобах значно коливається по періодах року. Тому для забезпечення нормальної виробничої діяльності кожне підприємство повинно мати достатньо оборотних активів, а у випадку необхідності – поповнювати їх за рахунок банку.

У зарубіжній економічній літературі окремі автори визначають оборотний капітал як оборотні активи за мінусом короткострокових зобов'язань. У такий спосіб дається визначення власного оборотного капіталу.

Взагалі поняття „капітал” виступає в трьох формах грошовій, продуктивній і товарній. Найбільш широке, загальне поняття капіталу

відповідає його грошовій формі. В економічній теорії „грошовий капітал” розглядається як вартісна форма всього капіталу, а не лише як певна сума грошей, що спрямовується в процесі господарської-підприємницької діяльності на придбання засобів виробництва і предметів праці.

На думку, А. М. Поддєрьогіна, оборотний капітал проходить три стадії кругообігу: грошову, виробничу і товарну [62].

На першій стадії під час авансування коштів здійснюється придбання й нагромадження необхідних виробничих запасів. У виробничому процесі авансується вартість для створення продукції: у розмірі вартості використаних виробничих запасів: перенесеної вартості основних фондів, витрат на саму працю (заробітна плата та пов'язані з нею витрати).

Виробнича стадія кругообігу оборотного капіталу завершується випуском готової продукції, після чого настає стадія реалізації.

На третій стадії авансування коштів триває доти, доки товарна форма вартості не перетвориться на грошову.

Отримання виручки від реалізації свідчить про корисність створеної суспільством вартості і про відтворення авансових у ній коштів. Грошова форма, якої набирає оборотний капітал на третій стадії кругообігу, одночасно є і початковою стадією наступного обороту капіталу.

Оборотні виробничі фонди і фонди обігу знаходяться в постійному русі і забезпечують безперервний кругообіг засобів. При цьому відбувається постійна і закономірна форм авансової вартості: з грошової вона перетворюється на товарну, потім на виробничу і знову на товарну і грошову. Тобто, кругообіг оборотного капіталу відбувається за такою схемою (рис. 1.3).

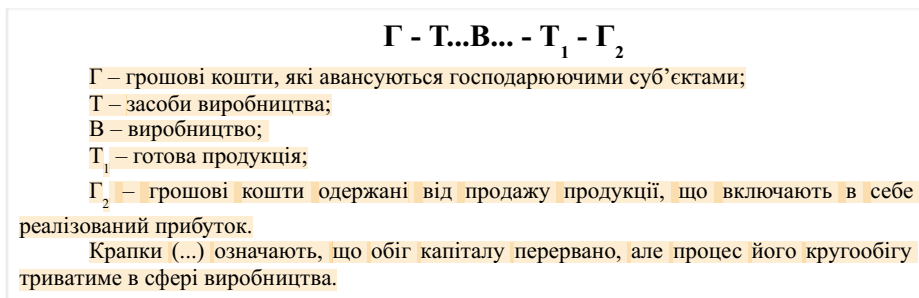

Рис. 1.3. Кругообіг оборотного капіталу

Для оборотних активів як частини авансованого капіталу підприємства характерні такі відмінні ознаки:

- 1) вони мають бути заздалегідь вкладені, тобто авансовані до отримання виручки від реалізації продукції;
- 2) оборотні активи як ліквідні ресурси не втрачаються і не споживаються, але постійно повинні поновлюватися в господарському обігу;
- 3) абсолютна потреба в оборотних активах залежить передусім від обсягу господарської діяльності, умов постачання та збуту. Недостатність їх або неефективне використання негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

Таким чином, виникає об'єктивна необхідність авансування коштів для забезпечення безперервного руху оборотних виробничих фондів і фондів обігу з метою створення необхідних виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції і умов для її реалізації.

Рух оборотних виробничих фондів і фондів обігу складають єдиний процес, який забезпечується відповідним оборотним капіталом. Це дає можливість об'єднати оборотні виробничі фонди і фонди обігу в єдине поняття – оборотні активи.

Водночас, поділяємо погляд Г. Г. Кірейцева, що оборотний капітал (оборотні активи) – це сукупність коштів, авансових в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та

реалізації продукції [61].

Оборотні активи, як і інші фінансові категорії, розкривають свою сутність при виконанні відповідних функцій (рис. 1.4).

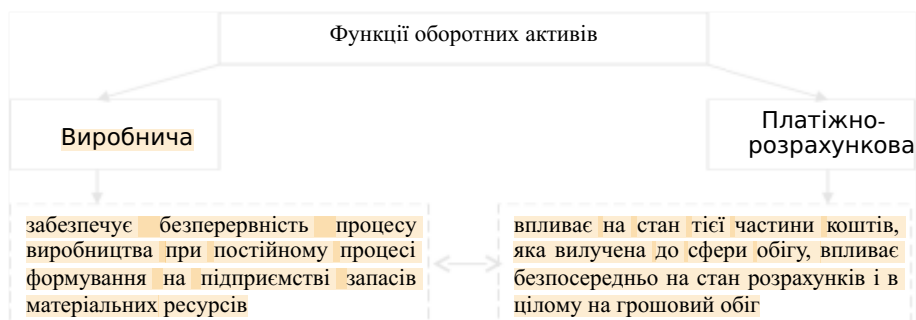

Рис. 1.4. Функції оборотних активів

Склад оборотних активів, за словами Ю. Потійка, – це сукупність окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Структура оборотних активів – це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних активів [40].

Оборотні виробничі фонди – предмети праці, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі, відразу і повністю переносять свою вартість на продукцію, що створюється, і в процесі виробництва змінюють натуральну форму.

Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантаженні, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, а також укладені в короткострокові цінні папери.

Виробничі запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності, або перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва, або утримуються для споживання, під час виробництва продукції, виконання робіт

та надання послуг, а також управління підприємством.

Незавершене виробництво – це витрати виробничих ресурсів, які в результаті особливостей технологічного процесу ще не стали готовою продукцією.

Готова продукція – це продукція виготовлена на підприємстві, що знаходиться на складі, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам або іншим нормативно-правовим актам і призначена для продажу.

Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання.

Нормовані оборотні активи – це ті, за якими обчислюється норматив. Ненормовані оборотні активи – це такі, за якими норматив не обчислюється.

Залучені кошти – це кошти що не належать підприємству, однак у силу діючої системи розрахунків знаходяться в його обігу.

Класифікація оборотних активів має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних активів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства. Стан, склад і структура виробничих запасів, незавершеного виробництва і готової продукції є важливим індикатором комерційної діяльності підприємства.

Розуміння специфіки структури оборотних активів на підприємстві дозволяє не лише краще управляти ними, але і концентрувати увагу саме на тих ділянках, де повинно бути забезпечено найефективніше їх використання. Це відноситься не лише до нормованих статей оборотних активів, але і до тієї їх частини, яка обслуговує сферу обігу.

1.2. Методика оцінки формування та рівня ефективності використання активів

Зазвичай, проблеми управління активами і пасивами підприємства

розглядаються окремо друг від друга. Враховуючи сутність явищ, що вивчаються (а вони, на нашу думку, по суті становлять одне ціле, оскільки власність характеризується певним джерелом походження, тобто є матеріалізованою частиною капіталу, як зазначали представники натуралістична теорія класичної школи політичної економії), ефективність управління капіталом підприємства нерозривно пов'язані з ефективністю управління його майном. Однак, на наш погляд, чіткого механізму одночасної оцінки ефективності формування та використання активів і пасивів підприємства в даний час практично немає. З іншого боку, питання оцінки ефективності управління як капіталом, і майном підприємства вивчається фрагментарно і, зазвичай, лише у контексті ефективності управління окремими видами (власним чи позиковим, основним чи оборотним капіталом). Відповідно, тема комплексної оцінки ефективності управління активами та пасивами підприємства потребує дослідження як у теоретичному, так і в практичному напрямку.

Однак у реаліях вітчизняної економіки такий критерій ефективності управління, як «ціна підприємства», на наш погляд, недоречний з низки причин. І перша причина – практично повна відсутність ринку цінних паперів, причому одним з варіантів визначення вартості бізнесу є саме відстеження ринкової вартості його акцій. Крім того, відсутній показник номінальної вартості активів. Таким чином, за дуже високого рівня «тінізації» економіки ціна реалізації таких об'єктів оцінки вже не відіграє ролі номінального показника вартості бізнесу. Сьогодні зовсім незрозуміло, як оцінювати вартість підприємств, оскільки в умовах економічної стагнації та воєнних дій вартість активів на балансі абсолютно не відповідає вартості коштів, що спрямовуються на придбання тих самих активів. Таким чином, у сучасних умовах вітчизняної економіки «правильні» та «придатні» критерії – це зовсім різні речі. Відповідно, такий «правильний» світовий критерій оцінки ефективності управління активами/пасивами підприємства, як «ціна підприємства», недоступний для використання в наших умовах і вимагає його заміни.

Підприємство має у своєму розпорядженні численні та різноманітні фонди, які забезпечують та становлять основу фінансово-господарської діяльності підприємства. Для управління діяльністю підприємства необхідно знати, які економічні активи воно має в своєму розпорядженні, де ці активи розташовані і для чого вони призначені.

Серед основних ознак підвищення рівня ефективного використання необоротних активів, які представлені у сільськогосподарських підприємствах, переважно основними фондами, ще одним підприємством є збільшення обсягів виробництва. Кількість продукції, що випускається за існуючих розмірів виробничого апарату, залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин та обладнання протягом доби, місяця або року, тобто навантаження). Отже, всю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо кращого використання основних фондів підприємства можна поділити на дві групи:

1. Збільшення екстенсивного навантаження;
2. Збільшення інтенсивного навантаження;

Однак необхідно відзначити дві важливі обставини. По-перше, якщо екстенсивна завантаження машин і устаткування обмежена лише календарним фондом часу, то можливості підвищення інтенсивного завантаження обладнання та його продуктивності мало обмежені. По-друге, реалізація екстенсивних заходів, як правило, не потребує капітальних витрат, а підвищення рівня інтенсивного використання виробничого апарату пов'язане зі значними інвестиціями, проте останні порівняно швидко окупаються за рахунок додаткового економічного ефекту. внаслідок інтенсифікації [34].

Значному поліпшенню екстенсивного завантаження коштів праці сприяє сукупність засобів праці, задіяних у виробничому процесі протягом тривалого періоду, за збереження їхньої природної форми та властивостей, а також переведення їх вартості у вартість готової продукції. товар частинами, у міру роботи.

Процес відновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств

АПК забезпечується з допомогою капітальних вкладень. При цьому загальна думка фахівців фінансово-економічної сфери така, що капітальні вкладення – це витрати на створення нових, розширення, реконструкцію та модернізацію існуючих основних фондів.

Загалом до капітальних вкладень на підприємствах АПК відносяться: витрати на будівництво будівель, споруд та інших об'єктів, включаючи будівельно-монтажні роботи, вартість обладнання та товарно-матеріальних запасів, що включаються до кошторису будівництва, витрати на придбання машин та обладнання. до кошторису будівництва не включаються витрати на придбання транспортних засобів, комп'ютерного обладнання тощо, витрати на будівництво культурно-соціальних об'єктів та інші.

Дослідження доводять, що основним видом витрат, пов'язаних із капітальними вкладеннями у будівництво, є будівельно-монтажні роботи. При цьому до будівельних робіт належать роботи з будівництва, розширення та реконструкції постійних та тимчасових будівель та споруд, а також супутні роботи з монтажу залізобетонних, металевих та інших будівельних конструкцій, улаштування та розвитку підкранових колій тощо. .

Капітальні вкладення виробничого призначення включають витрати на об'єкти, які після завершення будівництва функціонуватимуть у сфері матеріального виробництва: у промисловості, сільському та заготівельному господарстві, водному та лісовому господарстві, на транспорті та зв'язку.

До невиробничих капітальних вкладень відносяться витрати на створення об'єктів житлово-комунального господарства, закладів охорони здоров'я, фізичної культури, соціального забезпечення, а також науково-дослідних та інших організацій, пов'язаних із розвитком науки. Поряд з цим на досліджуваному підприємстві приділяється увага та формуванню основного стада [38].

З метою планування обсягів капітальних вкладень у сільськогосподарських підприємствах складається бюджет капітальних вкладень, тобто розрахунок планових витрат на капітальні вкладення, який

включає такі дані:

- первісна вартість всіх основних засобів початку планового періода;
  - наявність невикористаних амортизаційних відрахувань на початок планового періоду;
  - суму амортизації, яка буде нарахована протягом планового періоду;
- вартість основних засобів у сумі амортизації, що буде на підприємстві наприкінці планового періоду.

При цьому слід зазначити, що розширення основних фондів виробничого призначення може здійснюватися за рахунок нового будівництва виробничих потужностей, розширення, реконструкції та переозброєння підприємств, що діють.

Нове будівництво включає будівництво комплексу об'єктів основного, допоміжного та обслуговуючого призначення новостворених підприємств, будівель, споруд, а також філій та окремих виробничих об'єктів, які після введення в експлуатацію будуть знаходитися на самостійному балансі, що здійснюється на нових майданчиках з метою створення нових виробничих потужностей.

Реконструкція діючих підприємств включає переобладнання існуючих цехів і споруд основного, допоміжного і обслуговуючого призначення, яке зазвичай не включає розширення існуючих будівель і споруд основного призначення, пов'язане з удосконаленням виробництва і збільшенням продуктивності праці. Його техніко-економічний рівень, який здійснюється в основному з метою збільшення виробничих потужностей, поліпшення якості тощо.

Технічне переозброєння діючих підприємств, своєю чергою, є комплексом заходів, вкладених у підвищення технічного й економічного рівня окремих галузей, модернізацію і заміну застарілого і фізично зношеного устаткування новим, продуктивнішим [26].

Склад джерел фінансування капітальних вкладень на підприємстві зображено на рис. 1.5.

У відповідності з чинним законодавством джерелами фінансування капітальних вкладень за рахунок, яких формуються основні засоби підприємства, можуть бути: власні фінансові ресурси, позичені фінансові ресурси, кошти, отримані від продажу цінних паперів, внески членів трудових колективів, кошти державного бюджету та місцевих бюджетів, кошти іноземних інвесторів.

Прибуток як одне з основних власних джерел фінансування розширення капітальних вкладень підприємств, які працюють у ринкових умовах, спрямовуються на фінансування відповідних витрат по розширенню основних засобів в обсягах, що передбачаються підприємствами при його розподілі.

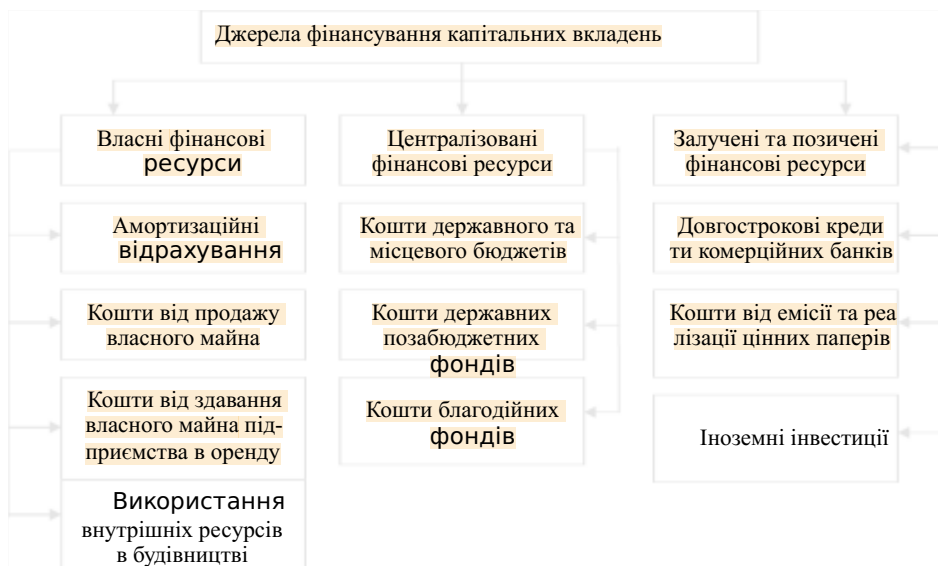

Рис. 1.5. Склад джерел фінансування капітальних вкладень на підприємстві

Поряд з цим, амортизаційні відрахування є основним власним джерелом фінансування простого відтворення основних фондів підприємства. Розмір амортизаційних відрахувань на повне відновлення основних фондів підприємства визначається множенням встановлених норм амортизації на балансову вартість відповідних груп основних фондів на початок звітного

періоду, використовуваних у виробничому процесі підприємства.

Амортизація основних засобів – це процес перенесення авансованої раніше вартості засобів праці на вартість виготовленої продукції (платних послуг, що надаються) з метою її повного відшкодування. Фактично амортизація означає списання протягом кількох років експлуатації балансової вартості основних засобів. Амортизаційні відрахування відносяться на витрати виробництва і з них формується амортизаційний фонд підприємства, який і використовується для відновлення основних засобів [35].

Норми амортизаційних відрахувань на реновацію основних засобів (N_{ap}) встановлюється централізовано з використанням формули:

$$N_{ap} = \frac{C_6 - C_d}{A_n \cdot C_6} \times 100, \quad (1.1)$$

де C_6 – балансова вартість;

C_d – ліквідаційна вартість;

A_n – амортизаційний період (нормативний строк функціонування).

Основні методи амортизації основних засобів:

1. Метод рівномірної (лінійної) амортизації – перенесення вартості основних засобів на собівартість продукції (послуг) протягом амортизаційного періоду засобів праці за однаковими нормами амортизаційних відрахувань. Тобто амортизація нараховується рівними долями по роках терміну служби. Так, якщо термін служби 20 років, то норма амортизаційних відрахувань повинна бути не менш 5 % щорічно.

2. Метод подвійно – залишкової амортизації – амортизація визначається за фіксованим (постійним) відсотком від залишкової вартості кожної групи основних засобів.

3. Метод прискореної амортизації – цільовий метод більш швидкого перенесення вартості основних засобів застосуванням диференційованих за роками норм амортизаційних відрахувань (у перші роки експлуатації –

збільшення, в останні – різко зменшених).

4. Кумулятивний метод - засновано на максимізації норм відрахувань в перші роки використання основних засобів з їх поступовим зниженням і мінімізацією в наступні роки. При цьому амортизаційні відрахування щорічно зменшуються на постійну величину, яка називається різницею.

Загалом підтримуємо думку тих фахівців, які амортизацію визначають як процес поступового переносу вартості засобів праці на вартість готової продукції, яка в кожному новому кругообороті фондів підприємств у міру їх зносу виокремлюється та продовжує рух у складі новоствореної вартості, СПОЧАТКУ у вигляді незакінченого виробництва, а потім як частина вартості готової продукції, і після її реалізації накопичується у резервному фонді грошових коштів, призначених для відшкодування авансованих витрат до ОСНОВНИХ засобів [39].

Обидва процеси, незважаючи на їх різницю не розривні як два боки ОДНОГО і того явища, тому в ідеальному випадку амортизаційні відрахування, відображаючи величину перенесеної вартості, водночас визначають і ступінь зносу основних засобів.

В умовах ринкової економіки багато українських підприємств зацікавлені у стабільному та ритмічному функціонуванні. Рівень ліквідності підприємства, його фінансова стійкість, платоспроможність та рентабельність залежить саме від ефективності використання оборотних активів. Сучасна економічна наука характеризується відсутністю єдиних методичних підходів щодо визначення показників оцінки ефективності використання зазначеної категорії.

Аналіз роботи свідчить про недостатнє висвітлення питань, пов'язаних із розробкою сучасної методології аналізу ефективності формування та використання оборотних активів, особливо з урахуванням специфіки діяльності окремого підприємства. Вивчаючи наукові праці економістів, можна назвати чотири основних підходи до трактування економічної сутності категорії «оборотні активи».

Перший підхід. Оборотні активи - авансована вартість оборотних

виробничих фондів та фондів обігу. Прихильники цього підходу розглядають оборотні активи як об'єктивно необхідну економічну категорію, яка виступає як сукупні витрати, авансовані в грошовій формі на створення оборотних виробничих фондів та фондів обігу, які в процесі обігу змінюють одну функціональну форму на іншу з метою забезпечення безперервного виробничого процесу.

Відповідно до другого підходу, оборотні активи – це кошти, вкладені у поточну діяльність. Суть підходу у тому, що оборотні активи розглядаються як кошти, вкладені підприємством у поточну діяльність протягом кожного операційного циклу.

Прихильники третього підходу розглядають оборотні активи як мобільні активи, які використовуються та продаються підприємством протягом одного року або операційного циклу.

За такого підходу під оборотними активами розуміється сукупність майнових активів, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства міста і повністю споживаються протягом одного операційного циклу.

А згідно з четвертим підходом оборотні активи є сукупністю оборотного капіталу та фондів обігу. Прихильники цього підходу розглядають оборотний капітал як сукупність оборотного капіталу та фондів обігу, які використовуються для фінансування економічної діяльності та виражаються у грошовій формі. Беручи до уваги викладені підходи, можна назвати, що оборотні активи – це активи підприємства, виражені як і грошової, і у натуральній формі, обслуговуючі поточну господарську діяльність підприємства міста і повністю споживані протягом одного операційного циклу. Сучасні умови діяльності підприємств перетворюють процес оцінки ефективності використання оборотних активів на самостійну складову аналітичної роботи, результати якої можуть бути використані як інформаційна база при прийнятті стратегічних управлінських рішень, а також для формування механізму управління фінансовими ресурсами. стан підприємства, зміцнення

конкурентних позицій на ринках збуту. Отже, для ефективності використання оборотних активів можна назвати таку традиційну методика розрахунку показників оцінки ефективності використання оборотних активів.

Проте традиційна методика розрахунку показників ефективності використання оборотних коштів для більш детального аналізу потребує розширення та доповнення. Зокрема, рекомендується використовувати сучасну методика розрахунку показників оцінки ефективності використання оборотних коштів з урахуванням галузі промисловості та специфіки діяльності підприємства.

Таким чином, сучасна методика розрахунку показників оцінки ефективності використання оборотних коштів з урахуванням галузевої належності та специфіки діяльності підприємства враховує сезонні залишки запасів, створюваних у галузях, куди сировина та товари надходять нерівномірно. протягом року, тому окремих підприємств необхідно як планувати оборотні залишки активів. активи, але ще й вміти ними управляти. Спеціально з цією метою доцільно запровадити коефіцієнт ефективності планування оборотних активів. У зв'язку з тим, що залишки оборотних коштів мають бути ефективно використані у наступному виробничому циклі, необхідно враховувати і втрату властивостей; з цією метою було б доцільно запровадити коефіцієнт підтримки балансу оборотних активів. Проаналізувавши традиційну методика розрахунку показників ефективності використання оборотних активів підприємства, можна дійти невтішного висновку, що у час економісти вважають за доцільне оцінювати ефективність використання оборотних коштів підприємства шляхом виділення кількох важливих показників. У зв'язку з цим доцільніше використовувати сучасну методика розрахунку показників з урахуванням галузевої власності та специфіки діяльності окремого підприємства.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Фінансово-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод”, створено в процесі реорганізації відкритого акціонерного товариства „Пирятинський комбікормовий завод” шляхом перетворення у товариство з обмеженою відповідальністю для здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку на основі повного господарського розрахунку, самофінансування та самоокупності.

Загальне правове положення Товариства визначається законами України „Про власність”, Цивільним та Господарським кодексами України, іншими законодавчими актами, регулюючими питання створення та діяльність підприємств, а також Статутом.

Товариство в меті сприяння задоволенню потреб аграрного сектора і промисловості, організацій та населення в його послугах (товарах, роботах), а також більш повного і ефективного використання місцевих сировинних та трудових ресурсів в формуванні національного товарного ринку проводить

наступні операції:

- сільськогосподарське виробництво (виращування); заготівля, переробка сільськогосподарської продукції, сировини; тваринництво, рослинництво; виробництво комбікормів, виращування та переробка зернових, технічних та решти культур, не віднесених до інших класів рослинництва;

- організація торгово-закупівельної діяльності, а також товарообмінних (бартерних) операцій;

- виробництво (виращування), заготівля, переробка, скупка та реалізація продовольчих і непродовольчих товарів. Створення та експлуатація об'єктів по переробці сільськогосподарської продукції і продуктів живлення.

- оптова та роздрібна торгівля товарами народного споживання;

- самостійне проведення експортних, імпортних, товарообмінних та реекспортних операцій, здійснення різноманітних форм оптової та роздрібно торгівлі;

- інноваційна діяльність;

- здійснення всіх видів будівельних, ремонтних, реставраційних робіт;

- будівництво, обладнання та експлуатація складських приміщень різноманітного профілю та призначення;

- діяльність автомобільного вантажного транспорту тощо.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Для формування більш обґрунтованих висновків про зміни у фінансовому стані ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” доцільним є проведення аналізу складу, структури і динаміки джерел формування капіталу (пасивів) підприємства за даними фінансової звітності (додатки: А, Б, В, Г, Д, Е).

Капітал підприємства в цілому є сумою коштів, основних фондів,

нематеріальних активів. Підприємство створюється для здійснення підприємницької діяльності і в процесі цієї діяльності використовує як власний капітал, так і позикові кошти.

Поняття „капітал”, звичайно, асоціюється з поняттям „власність”. У момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, інвестованих засновниками (учасниками) і являє собою вартість майна підприємства. На цьому етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, основна облікова формула $A = Z + K$ набуває вигляду $A = K$, оскільки $Z = 0$. Саме так трактується початковий статутний капітал Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 2 „Баланс”.

Розмір статутного капіталу підприємства в процесі його господарської діяльності також змінюється. При цьому всі зміни у статутному капіталі на державному підприємстві у бухгалтерському обліку знаходять відображення лише після відповідної державної перереєстрації зміни розміру статутного капіталу. Якщо підприємство збиткове, то збитки фактично за відсутності джерел їх покриття (кошти резервного капіталу та інші джерела власного капіталу) зменшують суму статутного капіталу підприємства, хоча в бухгалтерському обліку вони обчислюються окремо як непокриті збитки (вони знаходять відображення у 1 розділі пасиву бухгалтерського балансу) аж до появи джерел покриття, в тому числі прибутку.

Визначення джерел формування капіталу підприємства є важливою складовою аналізу фінансового стану підприємства (табл. 2.1).

Дані таблиці підтверджують факт збільшення загальної величини капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за період 2020 – 2021 років на 1049 тис. грн, або на 6,2 %. Таке зростання пасивів підприємства забезпечив виключно приріст зобов’язань на 5707 тис. грн, або на 25,6 %. В той же час, слід відмітити збільшення від’ємного значення обсягів власного капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за цей період на 4658 тис. грн. Даний факт обумовив факт повного домінування зобов’язань в структурі пасивів підприємства

станом на кінець 2021 р.

За період наступних 2021 – 2022 рр. негативне значення власного капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” продовжувало зростати, і обсяг такого приросту становив вже 2211 тис. грн, або – 22,3%. Одночасно зобов’язання підприємства зросли аж на 23798 тис. грн, забезпечивши цим самим загальний приріс пасивів підприємства на 21767 тис. грн, або більше ніж в два рази. Наочним відображенням змін у складі пасивної частини балансу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” є рис. 2.1.

Таблиця 2.1

Показники оцінки джерел формування капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за 2020 – 2022 рр.

Види пасивів (джерел формування капіталу)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Зміни (+,-) 2021 р. по відношенню до 2020 р.			Зміни (+,-) 2022 р. по відношенню до 2021 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до базового року	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	у % до базового року
Джерела формування капіталу - всього	17018	100,0	18067	100,0	39834	100,0	1049	0,0	6,2	21767	0,0	120,5
Власний капітал	-5274	-31,0	-9932	-55,0	-12143	-30,5	-4658	-24,0	88,3	-2211	24,5	22,3
Статутний (пайовий) капітал	1141	6,7	1141	6,3	1140	2,9	0	-0,4	0,0	-1	-3,5	-0,1
Зобов'язання	22292	131,0	27999	155,0	51977	130,5	5707	24,0	25,6	23978	-24,5	85,6
Забезпечення наступних витрат і платежів	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	-	0	0,0	-
Довгострокові зобов'язання	15068	88,5	16275	90,1	13559	34,0	-1509	1,5	-10,0	-2716	-56,0	-16,7
Поточні зобов'язання	7224	42,4	11724	64,9	38418	96,4	4500	22,4	62,3	26694	31,6	227,7
Кредиторська заборгованість	7244	42,6	11423	63,2	36942	92,7	4179	20,7	57,7	25519	29,5	223,4
Доходи майбутніх періодів	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	-	0	0,0	-

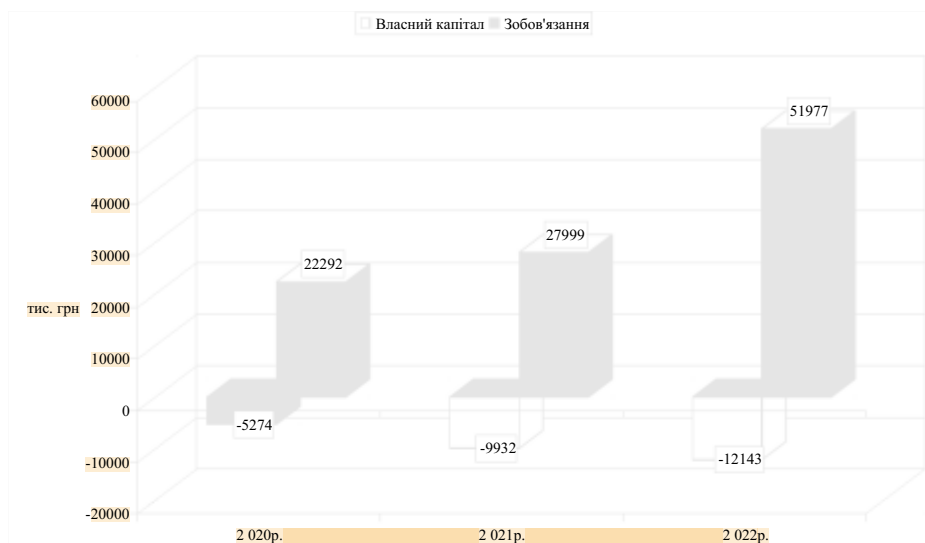

Рис. 2.1. Склад та динаміка пасивів ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за 2020 – 2022 рр.

Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства. Вона залежить від структури зобов'язань підприємства і характеризується співвідношенням власного і залученого капіталу. Співвідношення між власним капіталом і зобов'язаннями дозволяє дати загальну оцінку фінансової стійкості підприємства.

У світовій і вітчизняній фінансово-аналітичній практиці розроблено систему фінансових коефіцієнтів, які відображають різні аспекти стану активів і пасивів балансу, характеризуючи фінансову стійкість підприємства. За змістом відносні показники фінансової стійкості доцільно поділити на три групи:

1. Показники структури джерел формування капіталу – характеризують співвідношення між розділами пасиву балансу.
2. Показники стану оборотних активів – характеризують співвідношення між розділами та статтями активу й пасиву балансу.
3. Показники стану основного капіталу – характеризують співвідношення

між розділами та статтями активу балансу.

Для характеристики фінансової стійкості ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” аналітичні дані сформовано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Показники оцінки фінансової стійкості ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод”, 2020 – 2022 рр.
(станом на кінець року)**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Показники структури джерел формування капіталу				
Коефіцієнт автономії	-0,310	-0,550	-0,305	0,005
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	1,310	1,550	1,305	-0,005
Коефіцієнт фінансової залежності	-3,227	-1,819	-3,280	-0,054
Коефіцієнт фінансової стабільності	-0,237	-0,355	-0,234	0,003
Коефіцієнт фінансового ризику	-4,227	-2,819	-4,280	-0,054
Коефіцієнт довгострокового залучення ПОЗИКОВИХ коштів	1,538	2,566	9,576	8,037
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	0,676	0,581	1,000	0,324
Коефіцієнт поточних зобов'язань	0,324	0,419	0,000	-0,324
Коефіцієнт фінансового ліверіджу	-2,857	-1,639	-1,117	1,740
Показники стану основного капіталу				
Коефіцієнт виробничого потенціалу	0,861	0,787	0,356	-0,505
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,812	0,737	0,330	-0,482
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,432	0,460	0,485	0,053
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,181	0,218	0,711	0,530

Виконані розрахунки свідчать про дуже низький рівень фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на в 2020 – 2022 рр. власного капітал підприємства мав від'ємне значення через наявність значного обсягу непокритих збитків. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу відповідно хоча й зменшився з 1,310 до 1,305, хоча в 2021 р. мав значення 1,550 і свідчить про те, що у 2020 – 2022 рр. рівень залежності від кредиторів був виключним.

Дана ситуація безумовно негативно характеризує діяльність підприємства і його фінансові можливості. Щоб підтвердити зроблені висновки,

проаналізуємо тип фінансової стійкості ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за допомогою табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Визначення і аналіз типу фінансової стійкості ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод”, 2020 - 2022 рр., тис. грн

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.
Власні оборотні кошти	-19685	-24752	-35420	-15735
Довгострокові зобов'язання	15068	16275	13559	-1509
Короткострокові кредити і позики	0	0	0	0
Запаси	829	901	1389	560
Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-4617	-8477	-21861	-17244
Загальна величина джерел формування запасів	-4617	-8477	-21861	-17244
Нестача власних оборотних коштів для формування запасів	-20514	-25653	-36809	-16295
Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань для формування запасів	-5446	-9378	-23250	-17804
Надлишок загальної величини джерел формування запасів	-5446	-9378	-23250	-17804
Тип фінансової стійкості	кризовий фінансовий стан			X
Коефіцієнт забезпеченості запасів відповідні - ми джерелами формування	-5,569	-9,408	-15,739	-10,169
Надлишок (+) або нестача (-) відповідних джерел формування на 1 грн запасів, грн	-6,569	-10,408	-16,739	-10,169

За результатами розрахунків слід зауважити, що при зростанні у 2022 р. порівняно з 2020 р. запасів на 560 тис. грн в ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” значно зріс негативний розмір обсягу власних оборотних коштів на 15735 тис. грн. У підсумку за досліджуваний період підприємство має нестачу власних оборотних коштів і довгострокових зобов'язань (при відсутності короткострокових кредитів і позик) для формування запасів (рис. 2.2).

Отже підприємство за досліджуваний період має ознаки кризового фінансового стану, тому воно неспроможне за рахунок власних оборотних коштів забезпечити формування запасів, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми

зобов'язаннями.

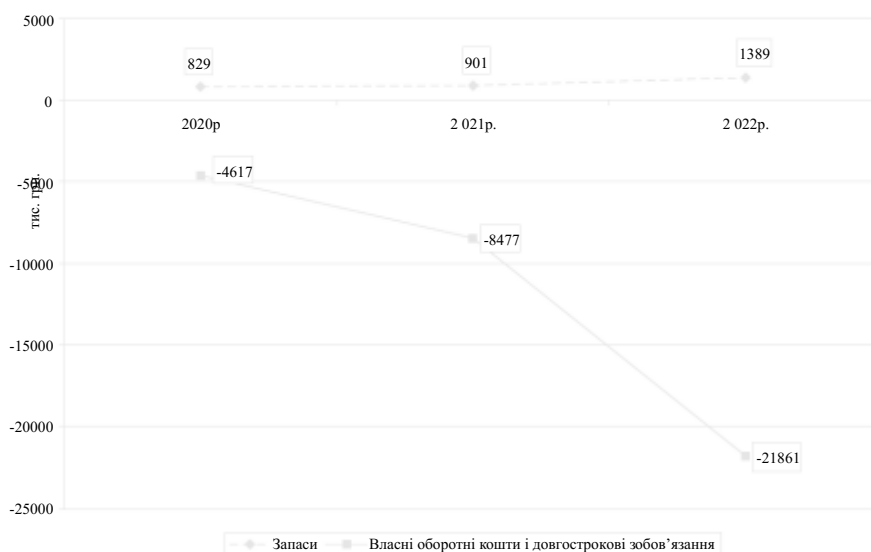

Рис. 2.2. Динаміка показників фінансової стійкості підприємства, 2020 – 2022 рр.

Важливим моментом у здійсненні оцінки фінансового стану підприємства є визначення ліквідності і платоспроможності підприємства. Ліквідність підприємства - це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань. Іншими словами, ліквідність характеризується спроможністю підприємства в короткі терміни перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів. Ліквідність визначається співвідношенням величини ліквідних засобів, які можуть бути використані для погашення боргів, і величини зобов'язань. За своїм змістом ліквідність підприємства означає ліквідність його балансу.

Аналіз ліквідності балансу проводиться шляхом порівняння сум платіжних засобів в активі, які згруповані за рівнем ліквідності, із платіжними зобов'язаннями в пасиві, які згруповані за терміновістю оплати.

За ознакою рівня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства поділяються на 4 групи. Високоліквідними активами (A1) підприємства є грошові кошти у касі та на рахунках у банку, тому що вони у будь-який час можуть бути використані для здійснення всіх господарських операцій. До групи A1 відносяться також поточні фінансові інвестиції. Менш ліквідними є кошти в дебіторській заборгованості (A2), тому що по них немає впевненості в строках їх надходження. Низьколіквідними активами (A3) слід вважати виробничі запаси, готову продукцію і товари, які можна продати або використати на бартер в погашення заборгованості. Важколіквідні активи (A4), тобто необоротні активи підприємства, недоцільно використовувати в якості платіжних засобів, тому що це, як правило, призводить до зменшення обсягів господарської діяльності.

Проведемо аналіз ліквідності балансу за допомогою табл. 2.4

Аналіз ліквідності балансу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод”, здійснений в табл. 2.4 показав, що протягом 2020 – 2022 рр. на підприємстві спостерігається нестача високоліквідних платіжних засобів та низьколіквідних активів для покриття найбільш термінових та довгострокових зобов'язань. При цьому за досліджуваний період, відсутніми були короткострокові зобов'язання. В цілому по трьох групах активів в досліджуваному періоді загальні обсяги активів не покривали наявних зобов'язань.

Платоспроможність - це можливість підприємства своєчасно задовольняти платіжні вимоги постачальників, повертати кредити і позики, видавати заробітну плату, вносити платежі до бюджету.

Звідси, ліквідність балансу підприємства є пов'язанням можливості продажу його активів з одночасною оплатою зобов'язань. Про неплатоспроможність підприємства можуть свідчити відсутність грошей на

42

розрахункових рахунках, наявність непогашеної в строк заборгованості, порушення строків виплати оплати праці тощо.

Розглянемо відносні показники ліквідності та платоспроможності ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за допомогою табл. 2.5.

2.2. Формування та оптимізація активів підприємства

Здійснено аналіз майна ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за допомогою скороченого аналітичного балансу в табл. 2.8.

Розрахункові дані табл. 2.8. свідчать про значні зміни майнового потенціалу підприємства. Так, за період 2020 – 2021 років загальна вартість майна ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” збільшилась на 1049 тис. грн, або на 6,2 %. Дане зростання забезпечило одночасне збільшення вартості оборотних активів на 629 тис. грн (24,1 %) та необоротних активів - на 409 тис. грн, а також поява витрат майбутніх періодів в розмірі 11 тис.

За наступні два роки майно ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” вже збільшилось на 21317 тис. грн, або на 120,5 %. Причому, якщо вартість необоротних активів збільшилась – лише на 8457 тис. грн, або на 57,1 %, в той час як розмір оборотних активів збільшився аж на 13315 тис. грн., або більше ніж в п’ять раз, що й обумовило загальне зростання майнового потенціалу підприємства.

В складі оборотних активів підприємства кожна із складових має чіткі тенденції розвитку. Так, оборотні виробничі фонди ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” за період 2020 – 2021 рр. збільшились на 72 тис. грн, тоді як фонди обігу за аналогічний період зросли на 557 тис. грн.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Оптимізація складу активів – це процес визначення співвідношення окремих видів активів, що забезпечує найкращі умови для виробничої та комерційної діяльності з високим рівнем ліквідності. Процес оптимізації складу активів підприємства включає:

1. Облік перспектив розвитку виробничої діяльності підприємства та її регіональної диверсифікації. Формування активів підпорядковане цілям основної виробничої діяльності, тому оптимізація їх обсягу та складу має ґрунтуватися на економічній стратегії підприємства та враховувати найближчі цілі цієї діяльності.

2. Забезпечення відповідності складу активів підприємства структури виробництва та реалізації продукції. У зв'язку з тим, що багато видів активів спеціально формуються з урахуванням специфіки окремих видів продукції, у процесі формування їх складу необхідно враховувати перспективні зміни асортименту продукції.

3. Вибір найпрогресивніших видів активів з погляду їхньої здатності приносити прибуток і забезпечувати зростання ринкової вартості підприємства. Сучасний ринок коштів та предметів виробництва, а також фінансовий ринок пропонують низку альтернативних об'єктів та інструментів формування активів підприємства. У процесі їхнього конкретного вибору за інших рівних умов слід враховувати їхню перспективність, продуктивність, стійкість до старіння, універсальність та низку інших особливостей, що визначають їхню здатність приносити високий рівень прибутку і позитивно впливати на зростання

ринкової вартості підприємства.

4. Забезпечення оптимального складу активів з погляду їхнього загального обороту. Розмір прибутку на вкладений капітал багато в чому залежить від оборотності активів, які він вкладено. Оскільки швидкість обігу (термін обороту) окремих видів активів істотно різняться, у процесі оптимізації їх складу за інших рівних умов перевагу слід надавати тим видам активів, які мають найбільшу оборотність.

5. Забезпечення оптимального складу активів з погляду їхньої достатньої ліквідності. Оскільки ліквідність активів є найважливішою умовою підтримки платоспроможності підприємства міста та запобігання небезпеці банкрутства, у процесі оптимізації складу активів необхідно забезпечити достатню частку високоліквідних видів.

6. Забезпечення оптимального складу активів з погляду мінімізації ризику їх втрат у процесі використання. У процесі експлуатації різні види активів різною мірою схильні до ризику втрати. Так, фінансові активи втрачають свою цінність через інфляцію; активи у вигляді товарно-матеріальних запасів втрачають свою вартість внаслідок природних втрат та пошкоджень; активні види виробничих основних фондів та нематеріальних активів втрачають свою вартість у процесі морального старіння тощо. Тому у процесі оптимізації складу активів необхідно мінімізувати сумарний ризик їх втрат [16].

Найбільш трудомісткою і складною у ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” є розробка норм запасу. Нормами запасу в днях застосовується протягом кількох років, якщо суттєво не змінюються умови виробництва, постачання та збуту, розрахунків. Нині підприємствам надано право самостійно розраховувати нормативи оборотних коштів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 19 квітня 1993 року №279 „Про нормативи запасів товарно - матеріальних цінностей державних підприємств і організацій та джерела їх покриття”. Міністерством економіки разом з Міністерством фінансів встановлено Типовий порядок визначення норм запасів товарно-матеріальних

цінностей.

В ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” виробничі запаси нормуються для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції. У складі виробничих запасів найбільшу питому вагу мають сировина, матеріали й покупні напівфабрикати. Одноденне витрачання сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів визначається за кошторисом витрат на виробництво IV кварталу планового року без відрахування поворотних відходів. Розмір одноденних витрат за номенклатурою сировини, що споживається, матеріалів і покупних напівфабрикатів розраховується діленням суми їх витрат у IV кварталі планового року на 90.

Норма оборотних коштів щодо сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів включає такі елементи: транспортний запас; час для прийняття; розвантаження, сортування, складування матеріалів, технологічний запас; поточний (складський) запас; гарантійний (страховий) запас.

Транспортний запас визначається як різниця між часом перебування в дорозі від постачальника до споживача та часом поштового пробігу розрахункових документів, їх оформлення вантажовідправником і обробки банками за місцем знаходження постачальника і споживача.

За наявності кількох постачальників транспортний запас щодо конкретних видів матеріальних цінностей розраховується як середньозважена величина.

Якщо сировина і матеріали надходять до споживача раніше за прибуття розрахункових документів (або ці процеси збігаються в часі), транспортний запас не встановлюється.

Підготовчий запас – це час для прийняття, розвантаження, сортування, складування матеріалів.

Технологічний запас включає час підготовки операції, якщо вони не є складовою частиною виробничого циклу. Норма технологічного запасу визначається конкретними умовами роботи кожного підприємства і тривалістю

ПІДГОТОВЧИХ операцій.

Поточний запас – норма оборотних коштів у частині поточного запасу залежить від частоти та рівномірності поставок матеріалів, рівномірності їх споживання у виробництві. Що частіше вони надходять на адресу споживача, то менш буде поточний запас.

У норму оборотних коштів, як правило, включається середній поточний запас у розмірі 50 % тривалості інтервалу між поставками. Інтервал поставок визначається на підставі договорів із постачальниками або виходячи з фактичних даних про надходження за попередній період.

У разі, коли за розробки норм оборотних активів у частині поточного запасу щодо окремих видів матеріалів відсутні планово-календарні строки поставок, середній інтервал між поставками визначається на підставі даних про фактичне надходження матеріалів. Для цього кількість днів у році (360) слід розділити на загальну кількість поставок даного виду матеріалів за звітний рік. У розрахунках середнього інтервалу не враховують дрібні партії та надмірну великі надходження.

Поставки від кількох постачальників можуть суттєво різнитися за обсягом і величиною інтервалів між окремими партіями, що залежить від різних причин – особливостей транспортування періодичності випуску тих чи тих матеріальних цінностей постачальниками, умов конкретних договорів на постачання тощо. У такому разі середній інтервал між поставками розраховується як середньозважена величина. Для її визначення обсяг кожної поставки сировини і матеріалів множать на інтервал у днях до наступної поставки і суму одержаних добутків ділять на загальний обсяг поставки, узятий для розрахунків середньозваженого інтервалу.

ВИСНОВКИ

Кожне підприємство прагне керувати капіталом та його структурою, тобто домогтися такого співвідношення внутрішніх та зовнішніх джерел коштів, яке справило б максимально позитивний вплив на досягнення його стратегічних цілей. Питання управління структурою капіталу широко висвітлені в економічній літературі та представлені різними точками зору на вирішення цієї проблеми. До основних методичних підходів до оптимізації структури капіталу належать: управління величиною ефекту фінансового важеля, розробка політики фінансування активів з урахуванням вартості ризиків та термінів залучення капіталу, а також мінімальної вартості капіталу.

Система управління активами компанії є основним елементом підвищення ефективності діяльності компанії, оскільки розробка та впровадження оптимальних підходів до управління активами забезпечують надійну фінансову стабільність, кредитоспроможність та інвестиційну привабливість компаній. Процес управління активами підприємства досить складний, оскільки включає розробку загальноекономічної стратегії його розвитку – виробничої, фінансової, інвестиційної. Проте існують проблеми, які у тому, що немає єдиних рекомендацій чи підходів, які б допомогли підприємству управляти розвитком активів, підвищувати ефективність своєї діяльності, виробляти сучасну якісну конкурентоспроможну продукцію, завойовувати нові ринки, впроваджувати інновації, і т. буд. Це визначає актуальність теми дослідження. У діяльності кожного підприємства значну роль відіграє вирішення проблеми забезпечення його функціонування необхідним та достатнім обсягом коштів, що є запорукою його ефективної господарської діяльності та отримання високого кінцевого фінансового результату. Джерелами формування капіталу для компанії можуть

бути власні та позикові ресурси. Для більшості підприємств основною частиною та основою всього фінансового капіталу є власний капітал, проте діяльність підприємства в умовах ринкової економіки неможлива без періодичного використання різних форм запозичень. У виробничій діяльності підприємства фінансові ресурси є матеріальною базою, фінансовою базою формування та використання фінансового капіталу. Слід зазначити, що капітал – це частина фінансових ресурсів, які вкладаються у виробництво і приносять прибуток після завершення економічного обороту. Тобто капітал виступає формою фінансових ресурсів, що перетворюються на виробництво.

Сучасна економіка характеризується нестабільністю та високим динамізмом довкілля. Всі ці фактори негативно впливають на фінансове становище підприємства і змушують його керівництво постійно приймати рішення в умовах невизначеності. Значна частина підприємств зіштовхнулася із серйозними виробничо-фінансовими проблемами та перебуває у стані кризи. У результаті першому плані виходять фінансові аспекти діяльності підприємств; одним із них є активи підприємства, їх склад та вартість, а також підтримка їх на достатньому рівні. Структура капіталу, що використовується на підприємстві, визначає багато аспектів не тільки фінансової, а й господарсько-виробничої діяльності - операційної та інвестиційної, та активно впливає на кінцеві результати діяльності. Наслідком трансформації ринкових процесів та супутніх кризових явищ став гострий дефіцит необхідного обсягу основних та оборотних активів, а також значна дисбалансність джерел їх фінансування, що суттєво впливає на ефективність бізнесу. При цьому низький рівень забезпеченості підприємств активами (особливо поточними) супроводжується низьким рівнем їхнього використання. Все це потребує зміни підходів до управління оборотними активами для вирішення фінансових проблем та підвищення загальної економічної ефективності підприємств.

Активи – це ресурси, що у розпорядженні підприємства міста і використання яких призводить до збільшення економічної вигоди у майбутньому. До них відносяться всі існуючі матеріальні активи, нематеріальні

активи та кошти, що належать підприємству певну дату. Активи класифікуються за багатьма ознаками. Основними напрямками класифікації активів є: характером участі у бізнес-процесі; за формами функціонування; по функціональній ролі у процесі відтворення; залежно від рівня ліквідності.

У фінансовій практиці активії підприємства поділяються на оборотні та необоротні. Оборотні активи являють собою частину майна підприємства, яка втілена в матеріально-виробничих запасах, не закінчених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладеннях. Необоротні активи являють собою частину майна підприємства, яка багаторазово бере участь у процесі господарської діяльності і переносить свою вартість на готову продукцію шляхом нарахування амортизаційних відрахувань.

Оцінка джерел формування капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод”, на матеріалах якого виконувались дослідження свідчить про збільшення загальної величини капіталу підприємства за період 2020 – 2021 років на 1049 тис. грн, або на 6,2 %. За період наступних 2021 – 2022 рр. негативне значення власного капіталу ТОВ „Сільськогосподарське підприємство комбікормовий завод” продовжувало зростати, і обсяг такого приросту становив вже 2211 тис. грн, або – 22,3%. Одночасно зобов'язання підприємства зросли аж на 23798 тис. грн, забезпечивши цим самим загальний приріс пасивів підприємства на 21767 тис. грн, або більше ніж в два рази.

Здійснені дослідження свідчать про дуже низький рівень фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, фактичне значення коефіцієнта автономії вказує на те, що на в 2020 – 2022 рр. власного капітал підприємства мав від'ємне значення через наявність значного обсягу непокритих збитків. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу відповідно хоча й зменшився з 1,310 до 1,305, хоча в 2021 р. мав значення 1,550 і свідчить про те, що у 2020 – 2022 рр. рівень залежності від кредиторів був виключним.

Схожість

Джерела з Інтернету

938

4	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1770/1/%d0%9b%d0%b8%d1%81%d0%b5%d0%bd%d0%b2	27 джерел	1.74%
5	https://studfile.net/preview/4495154/page:11	19 джерел	1.5%
6	https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/download/11.11.2022/31	26 джерел	1.49%
7	https://ua-referat.com/uploaded/referat-na-temu--neoborotni-aktivi/index1.html	17 джерел	1.37%
8	http://www.kursaki.com/187/?paged=1667	3 джерела	1.34%
9	https://www.inter-nauka.com/uploads/public/14890960908268.pdf	21 джерело	1.32%
11	https://pdfslide.net/documents/-2019-02-28.html	8 джерел	1.21%
12	https://www.yaneuch.ru/cat_81/oblk-neoborotnih-aktivv/262325.2226162.page1.html		1.15%
13	https://ukrreferat.com/chapters/shpory/ekonomika-pidpriemstva-shpargalka-13.html	5 джерел	1.07%
14	http://vtei.com.ua/doc/2018/konf18/3.pdf	6 джерел	0.95%
15	https://studfile.net/preview/5080531/page:3		0.95%
16	https://ronl.org/referaty/astronomiya/276547	14 джерел	0.9%
17	http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/522/Finansi_pidpriemstv_.pdf	2 джерела	0.86%
18	https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15059018862496.pdf		0.86%
20	https://econ.bobrodrobro.ru/21362	3 джерела	0.8%
21	https://www.stud24.ru/economics/potencial-pdprimstva-formuvannya-neoborotnih-aktivv/513742-2243232-page2.html		0.8%
22	https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/56446/1/%d0%9c%d0%b0%d0%b7%d1%83%d1%80%d0%ba%d0%b5%d0%b2	2 джерела	0.78%
23	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87267	4 джерела	0.74%
24	http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/download/6719/6754/6757	9 джерел	0.73%
25	http://www.pu.if.ua/depart/Audit/resource/file/Naukovi%20konferencii/tezu%202013.doc	2 джерела	0.71%

26	<a :"="" href="https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3884/1/%d0%86%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%bc%d0%b0%d0%bd%">https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3884/1/%d0%86%d1%82%d0%b5%d1%80%d0%bc%d0%b0%d0%bd%":	6 джерел	0.7%
27	http://refpin.ru/ref_jgepolrnayfsotr.html		0.66%
28	http://bukvasha.ru/diplom/306891	10 джерел	0.65%
29	https://subj.ukr-lit.com/finansi-pidpriyemstv-nepochatenko-o-o-rozdil-6-oborotni-aktivi-ta-%d1%97x-organizaciya-na-pidpriyem...		0.64%
30	https://docplayer.net/51239564-Ekonomichniy-visnik-donbasu.html	21 джерело	0.64%
31	http://bibliofond.ru/view.aspx?id=603135	2 джерела	0.63%
32	https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/709335.pdf	7 джерел	0.62%
33	<a :"="" href="https://sci.lDubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7590/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%">https://sci.lDubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7590/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%":	2 джерела	0.6%
34	https://docs.dtkk.ua/download/pdf/1027.393.3	16 джерел	0.58%
36	http://osvita-plaza.com.ua/view/06/06-167.htm	5 джерел	0.55%
37	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/59_rpr_uprakt2022_0.pdf	9 джерел	0.55%
38	https://studfile.net/preview/8929639	17 джерел	0.54%
39	http://www.refine.org.ua/print.php?rid=1383&page=9	5 джерел	0.53%
40	https://ronl.org/sochineniya/finansovye-nauki/226511	6 джерел	0.52%
41	https://dut.edu.ua/firefox/l_1596_54721442.pdf	2 джерела	0.49%
42	https://conf2018.webnode.com.ua/_files/200000040-47ca447ca6/zb_conf_24-11-2017.pdf?ph=0f0fc98246		0.48%
43	http://diplomforum.ru/f62/t8908.html	5 джерел	0.48%
44	http://referatu.com.ua/referats/18/28895/?page=1	15 джерел	0.47%
45	https://library.nusta.edu.ua/depository/%d0%9c%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bdi%20%d0%bc%d0...		0.47%
46	http://gdzna5.ru/abstracts/yekonomika/0-ngccll		0.47%
47	http://workcal.ru/spravochniki/teoretichni-osnovi-obliku-neoborotnih-aktiviv	16 джерел	0.47%
48	http://5fan.ru/wievjob.php?id=31017		0.46%

49	https://skaz.com.ua/finansi/19197/index.html?page=11	2 джерела	0.45%
50	http://vtei.com.ua/doc/21_04_2021/107_2.pdf		0.45%
51	https://gendocs.ru/v18460/?cc=1&page=4		0.45%
52	http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24268/3/%d0%9e%d0%bf%d0%b0%d1%80%d1%96%...	2 джерела	0.45%
53	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8690/1/%d0%9e%d0%9e%d0%bf%d0%90%d1%83%202019_%d...	4 джерела	0.44%
54	http://eprints.oa.edu.ua/63/1/Vyp_10_Ch_2.pdf	2 джерела	0.44%
55	https://docplayer.net/87994696-Ocinka-efektivnosti-upravlinnya-aktivami-ta-pasivami-pidpriemstva.html	14 джерел	0.43%
56	https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/31477/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%203-4.do...	10 джерел	0.43%
57	https://studfile.net/preview/5374630/page:34		0.43%
58	https://www.ronl.org/stati/buhgalterskij_uchet_i_audit/68178	2 джерела	0.41%
59	http://e.ieu.edu.ua/bitstream/123456789/104/1/%d0%b7%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%...	5 джерел	0.4%
60	https://www.ronl.org/referaty/buhgalteriya/286144	2 джерела	0.39%
61	https://vdocuments.site/-2-2015-8-4-2-.html	16 джерел	0.39%
62	http://eadnurt.diiit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16750/1/Abernihina.pdf	2 джерела	0.37%
63	https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8632/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%...		0.37%
66	http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/2180/1/%d0%9c%d1%96%d0%bd%d1%8f%d0%b9%d0%bb%d0%b5%d...	29 джерел	0.37%
67	http://uk.shram.kiev.ua/lib/638_54_1_3_index.shtml	19 джерел	0.36%
68	https://infopedia.su/13xf460.html		0.36%
69	http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10857/5/%d0%bc%d0%b0%d0%ba%d0%b5%d1%82_%d0%95%d0%9a%...	32 джерела	0.36%
70	http://www.idportal.org/page-id-584.htm	8 джерел	0.36%
71	https://studfile.net/preview/5200939/page:4		0.36%
72	https://diplomba.ru/work/55220	4 джерела	0.35%

73	https://ua-referat.com/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D1%80%D0%B5%D...	0.35%
74	http://ndekc.lviv.ua/pdf/28.pdf	2 джерела 0.35%
75	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1772/1/%d0%9c%d0%be%d0%b2%d1%87%d0%b0%bd%20%...	0.34%
76	https://jarch.donnu.edu.ua/article/download/11726/11601	0.34%
77	https://ua-referat.com/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%...	8 джерел 0.34%
79	https://library.nusta.edu.ua/depository/%d0%9c%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%i%20%d0%bc%d0...	0.32%
80	https://buklib.net/books/26834	0.32%
81	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8881/1/%d0%9d%d0%b0%d0%b2%d1%87.%d0%bf%d0%be%d1%81%...	0.32%
82	http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/7174/1/3_%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d...	0.32%
83	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=489681	0.32%
84	http://gm3d.ru/referaty_po_buxgalterskomu_uchetu_i/diplomnaya_rabota_amortizaciya_osnovnix.html	5 джерел 0.32%
85	https://ronl.org/referaty/finansovye-nauki/224571	0.31%
86	http://eprints.kname.edu.ua/57519/1/2018%20197%20%D0%9B_%D0%A3%D0%A4%D0%90%D0%9F_%D0%91%D0%B...	3 джерела 0.31%
87	http://kheu.km.ua/m/PDF/Science%20and%20Economics%20-%202012,%20N.%202%202826%29.pdf	0.31%
88	http://vtei.com.ua/doc/doc/24_03_2zb.pdf	0.3%
89	http://nmetau.edu.ua/file/kfin_16615.pdf	8 джерел 0.3%
90	https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/431940fd-6f10-4ffb-912c-712cf0f39a1f/content	0.29%
91	http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/784/1/TuchkobenkoOA_Finansova_%20diylnist_KL_2013.pdf	2 джерела 0.29%
92	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34274/1/5_%d0%a2%d0%b5%d0%b7%d0%b8_%d0%9f%d0%94%d0%90	2 джерела 0.28%
93	https://studfile.net/preview/5251755	3 джерела 0.28%
94	http://oia.Intu.edu.ua/files/Zbirnyk_tez_Ch_1_26_04_2014.pdf	0.28%
95	http://oplib.ru/arhitektura/view/3831_sutn_st_ta_struktura_real_nih_nvestic_y	7 джерел 0.28%

122	http://dspace.nuft.edu.ua/bitstream/123456789/37818/1/072_Halushko_Tetiana_Mykolaivna_20263.pdf	7 джерел	0.21%
123	https://ua-referat.com/uploaded/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-derjavnij-vishij-navchale-v9/index1.html	12 джерел	0.2%
124	https://ru.osvita.ua/vnz/reports/gov_reg/18086	12 джерел	0.2%
125	http://ukraine-diplom.com/48/16308-audit-neoborotnix-aktiviv-yakosti-ta-efektivnosti-yix-vikoristannya-tov-torgiveln	2 джерела	0.2%
126	http://diplomba.ru/work/11195		0.2%
127	http://pk-p.ru/buxgalterskij_uchet_i_audit/aktivi_yak_najvazhlivishij_obyekt.html		0.2%
128	https://student.zoomru.ru/analiz/teoretichni-osnovi-finansovo-zvitnosti/171067.1406787.s4.html	11 джерел	0.19%
129	https://studfile.net/preview/9144673/page:6		0.19%
130	https://uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/39310	2 джерела	0.19%
131	https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovo_Doslidna_Chastyna/Docs/Konferenciya_21.10.202...		0.19%
132	http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9406/1/Design%20of%20the%20industry.pdf	4 джерела	0.18%
133	http://www.ksau.kherson.ua/files/konferencii/20201022/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B	10 джерел	0.18%
135	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/18057/1/Magisterska_Brigidir_N_-_druk.pdf	2 джерела	0.17%
136	http://lib.udau.edu.ua/bitstream/123456789/140/1/Aktyalniputanniasychasnoieconomiku_3_2010.pdf		0.17%
137	https://shron1.chtyvo.org.ua/Kalambet_Svitlana/Finansy_pidpriemstv_Praktykum.pdf	2 джерела	0.17%
138	https://maup.com.ua/assets/files/science/conf/problemi-modernizacii_vipusk-14.pdf	2 джерела	0.16%
139	http://www.2zn.ru/b_u_x_g_a_l_t_e_r_s_k_i_j_u_c_h_e_t_i_a_u/l_e_k_c_i_j_a_b_u_x_g_a_l_t_e_r_s_k_i_j_u.html	2 джерела	0.16%
140	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=578736		0.16%
142	https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u209/_zbornik_tez_dopovidey_.pdf		0.15%
143	https://refdb.ru/look/1183944-pall.html		0.15%
144	http://ni.biz.ua/12/12_10/12_100762_ponyattya-klasifikatsiya-ta-otsinka-osnovnih-zasobiv-byudzhethnih-ustanov.html	4 джерела	0.15%
145	http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/9379	3 джерела	0.15%

146	http://www.ubooks.com.ua/books/00012/inx22.php	4 джерела	0.15%
147	http://dodiplom.ru/ready/27703	4 джерела	0.15%
148	https://vdoc.pub/documents/-1tuqfaephmr8	3 джерела	0.13%
150	http://e-forum.lntu.edu.ua/index.php/ekonomichnyy_forum/article/download/65/59	3 джерела	0.12%
151	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf	5 джерел	0.12%
152	https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2cfe1b8-4b9e-4a55-8428-01a453331fed/content		0.12%
153	https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/issue/download/07.05.2021/525		0.12%
154	https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/1000/stkonf2017tom1-6chervnya.pdf	2 джерела	0.12%
155	https://mir.zavantag.com/geografiya/911700/index.html?page=10	3 джерела	0.12%
157	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/27550/1/23.PDF		0.11%
158	http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16991/1/%d0%9b%d0%b5%d0%b1%d0%b5%d0%b4%d0%b8%d0%ba	8 джерел	0.11%
160	https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=907689	14 джерел	0.11%
161	https://i.factor.ua/ukr/journals/bn/2008/august/issue-31/article-78275.html	15 джерел	0.11%
162	https://studfile.net/preview/5678534/page:8	2 джерела	0.11%
163	http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/40465/1/Mynko%20D.%2c%20%20FSGm-21.pdf	4 джерела	0.11%
164	https://ua-referat.com/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0	2 джерела	0.11%
165	https://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:d5813c9f9255c551fe3b3d9975d3ea3e8c1c7701/2016042319274	5 джерел	0.1%
166	https://ua-referat.com/%D0%9E%D1%86%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0_%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0	16 джерел	0.1%
167	https://studfile.net/preview/8974508/page:3	2 джерела	0.1%
168	https://vseosvita.ua/library/lekcii-z-navcalnoi-disciplini-ekonomichnij-analiz-28763.html	6 джерел	0.1%
169	https://refy.ru/114/344670-strateg-chn-aspekti-upravl-nnya-resursami-na-p-dpriyemstvah.html	3 джерела	0.1%
170	http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/523/Protopopova.pdf		0.1%

171	https://ua-referat.com/?red=68077	4 джерела	0.09%
172	https://www.yumpu.com/xx/document/view/17812546/	6 джерел	0.09%
173	http://dspace.lgnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/878/051_20_medianska.pdf?isAllowed=y&sequence=1	20 джерел	0.09%
174	https://europub.co.uk/articles/to-the-question-of-defining-the-category-economic-interests-A-352480	4 джерела	0.09%
175	https://repository.lnau.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1561/Shpak_mag.pdf?isAllowed=y&sequence=1	10 джерел	0.09%
176	https://karazin.ua/storage/documents/781_OCLgRmjW3D3HtxbWAMlbqZGIX.pdf	5 джерел	0.09%
177	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80236	7 джерел	0.09%
178	https://docs.dtkk.ua/download/pdf/1033.431.9	13 джерел	0.09%
179	http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2019/55_2019/18.pdf	3 джерела	0.08%
180	http://referats.in.ua/referat/4789	17 джерел	0.08%
181	https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/9217?mode=full	5 джерел	0.08%
182	http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/2609/1/%d0%94%d1%8f%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be_%d0%...		0.08%
183	http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/844/1/dis_Ometsinska.PDF	2 джерела	0.08%
184	https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85513		0.08%
185	https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/12/MV-01-2022.pdf		0.08%

Джерела з Бібліотеки

40

1	Студентська робота	ID файлу: 1010999907	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2.64%
2	Студентська робота	ID файлу: 1015857245	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	2.01%
3	Студентська робота	ID файлу: 1010687358	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 2 Джерела	1.8%
10	Студентська робота	ID файлу: 1015857303	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 9 Джерела	1.27%
19	Студентська робота	ID файлу: 1016029760	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve... 7 Джерела	0.86%
35	Студентська робота	ID файлу: 1013583250	Навчальний заклад: Open International University of Human Deve...	0.58%

64	Студентська робота	ID файлу: 1013574833	Навчальний заклад: Open International University of Human Development	З Джерело	0.37%
65	Студентська робота	ID файлу: 1010387621	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.37%
78	Студентська робота	ID файлу: 1016003949	Навчальний заклад: Open International University of Human Development	5 Джерело	0.33%
108	Студентська робота	ID файлу: 1015962374	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.25%
110	Студентська робота	ID файлу: 1015947481	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.24%
111	Студентська робота	ID файлу: 1015879891	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.24%
114	Студентська робота	ID файлу: 1013464905	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.24%
134	Студентська робота	ID файлу: 1010616898	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.18%
141	Студентська робота	ID файлу: 1010387444	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.16%
149	Студентська робота	ID файлу: 1010670346	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.12%
156	Студентська робота	ID файлу: 1014541507	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.11%
159	Студентська робота	ID файлу: 1013464906	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.11%
186	Студентська робота	ID файлу: 1015998289	Навчальний заклад: Open International University of Human Development		0.08%